

VŠEHRD

LIST ČESKOSLOVENSKÝCH PRÁVNÍKŮ.

Bankéřský zákon.

Poznámky k referentskému návrhu.

Dr. Jaroslav L e p a ř (Praha).

Tak zvaný bankéřský zákon má býti pouze jedním článkem zákonů, kterými státní správa chce upravit nově naše hospodářské zákonodárství. Veliká hospodářská krise minulých let ukázala, že dosavadní staré předpisy upravující hospodářský život, naprosto nemohly zabrániti katastrofální hospodářské desorganisasi. Tyto zkušenosti mají i okolní státy a jako ony odhodlala se také u nás státní správa přistoupiti k dalekosáhlé reformě, která má jednak budovati na předpisech starých, jednak vytvořiti předpisy nové, které by obsáhly obory právní legislativně dosud neupravené. Plánem státní (vlastně hlavně finanční) správy jest vybudovati dokonalý systém zákonný, který by byl na výši doby a který by byl páteří hospodářského života a šlitem proti nezdravým výstřelkům, a zaručoval by zdravý vývoj hospodářských útvarů a chránil hospodářský život před nezdravými otřesy. Počátek byl učiněn t. zv. bankovními zákony. Pokračováním má býti bankéřský zákon, reforma akciového práva, ale v bezprostřední souvislosti s touto akcí jest také daňová a poplatková reforma, které mají, i pokud jde o povinnosti ke státu, postavení podnikání na zdravý základ, a je to také reforma práva směnečného a pojišťovacího, které rovněž uzrávají v poslední době k parlamentnímu projednávání.

Pokud jde o obsah návrhu, stačí dotknouti se jen hlavních zásad, neboť jde vlastně teprve o tak zvaný návrh referentský, který dříve než bude předložen parlamentu, dozná patrně značných změn, takže by nemělo smyslu pouštět se do podrobností.

Pojem bankovních obchodů je definován taxativním výpočtem jednotlivých obchodů. Tento způsob je dosti pružný, aby nezabraňoval případné další tvoření nových odvětví bankéřského podnikání, ačkoli by účelu tomu ještě lépe vyhovoval výpočet demonstrativní. Jiná zákonodárství definovala bankovní obchody pozitivně i negativně (co jest a co není považováno za bankovní obchod). Definice naší osnovy jest rozhodně lepší. Definice bankéřského podniku vy-

plývá pak z definice předešlé: »Živnostenský provoz bankovních obchodů neb některého z nich jest bankéřským podnikem ve smyslu tohoto zákona«.

Nejvíce se vytýká osnově, že uplatňuje pro bankéřské podniky s y s t é m p o v o l o v a c í, a má býti touto osnovou vlastně splněna snaha, aby systém povolovací platil vůbec pro podniky bankovní. Tedy podniky provozované nejen jednotlivci, nýbrž i veřejnými společnostmi obchodními a společnostmi komanditními, společnostmi s ručením obmezeným, když pro společnosti akciové již platí. Zásadní námitky proti systému koncesnímu vůbec jistě nejsou bezdůvodné, avšak pokud jde o tuto osnovu, snaží se sama zlomiti hrot těmto námitkám tím, že nepřijala systému koncesního bezpodmínečně, nýbrž vytvořila k o m p r o m í s, který v případech, kde objektivní záruky řádného vedení podniku jsou dány, vyslovuje povinnosti finanční správy koncesi udělití a omezuje tedy vlastně udělení koncese pouze na ty případy, kde kvalifikace uchazečova nedá se definovati objektivními znaky, konkrétně: má-li uchazeč určité vzdělání předběžné a předepsanou praxi a vyhoví-li ještě dalším formálním podmínkám, musí mu býti koncese udělena; naopak nemá-li této kvalifikace předepsané, avšak má-li přes to jinou kvalifikaci, která pro udělení koncese je postačující, rozhoduje o udělení koncese ministerstvo financí po slyšení odborových ústředí jako znaleců. Za tohoto stavu bude možno učiniti zadost intencím, které k úpravě bankéřských podniků vedly: aby totiž nepronikaly do stavu bankéřského živly nereelní a nedosti kvalifikované, což systém svobodné živnosti dopouští. Nedostatky dosavadní úpravy projevíly se právě v poslední krizi, a to tak, že bankéři sami volali po reglementaci svého podnikání. Že by se nedoporučovalo vyloučiti úplně jakoukoli ingerenci na udělení koncese, je zřejmo z toho, že právě v případech, kde si státní správa povolení vyhradila, byly učiněny v minulosti nejhorší zkušenosti, že totiž zřizovány podniky bankéřské osobami, které se již jednou neosvědčily v podobném oboru, poněvadž nebyly dosti kvalifikovány. Koncese sama jest myšlena jako zcela individuální, vztahuje se pouze na osobu, již byla udělena a nemůže býti na jinou osobu přenesena. Proto také jest oprávněná osoba nerozlučitelná od podniku, který bez ní zaniká. Osnova však připouští, aby ve zvláštních případech mohla býti nahrazena osoba koncesovaná jinou osobou koncesovanou.

Vedle udělení koncese vyžaduje osnova, aby uchazeč vstoupil d o n u c e n é h o S v a z u b a n k é ř s k ý c h p o d n i k ů v Č S R., a aby byl zapsán podnik v obchodním rejstříku. Nedojde-li k zápisu do rejstříku, oprávnění koncesní uhasne. Organizace podniků v nucených svazcích není také nová. Předchůdci navrhovaného Svazu bankéřských podniků v ČSR. jsou u nás na př. Svaz československých spořitelén a »Jednota«, revisní a důvěrnické sdružení československých bank. Svaz bankéřských podniků má míti trojí obor působnosti: 1. poradní a iniciativní, 2. obchodní a 3. revisní. První obor kryje se celkem s podob-

neu působností svazů dobrovolných. Naproti tomu obor druhý, ač jistě sleduje správně tendenci, je ve své formulaci dosti závažný, takže nelze přes něj přejít bez poznámky. Jde tu vlastně o pokus nuceného kartelu. Otázka kartelní a u nás zvláště, je vlastně problémem pro sebe a to problémem velice zajímavým. Kdysi byl u nás již připraven protikartelní zákon, ale dříve než došlo k jeho projednání, přišla krise a ukázala, jak v takové době kartely vlastně mohou být prospěšny veřejnému zájmu tím, že regulují nabídky a poptávku, a zabráňující výstřelkům působí k tomu, aby byla opět dosažena rovnováha. A ukázalo se, že, pokud se to nepodařilo, neměla na tom viny existence kartelu jako spíše jeho nezachovávání vlastními příslušníky, kteří nedovedli odolati svodům. A státní správa ocitla se v extrémů; kdežto dříve chtěla legislativně kartely potírat, počala náhle projevovati úmysly, že kartely bude dekretovati. A snad z této snahy vyplývá také ustanovení osnovy, které na oko vypadá nevinně («stanoviti k pokynu a se schválením ministerstva financí podmínky určitých obchodních odvětví se všeobecnou závazností pro členy»), ale nese v sobě dalekosáhlé důsledky. Myšlenka kartelu může být zdravá a účinná potud, pokud vyplývá ze skutečné hospodářské potřeby, která se projevuje tím, že se kartel utvoří dobrovolnou dohodou (zdůrazňuji: dobrovolnou). Neutvoří-li se, znamená to, že tu této potřeby není nebo že není dosti dobré vůle a kázně k jeho vytvoření a udržení. Vyžadují se tedy jak objektivní, tak subjektivní předpoklady. Naproti tomu tento Svaz je nucený, každý bankéř musí být jeho členem a nemůže být tedy o jeho dobrovolném přístupu ke kartelu vůbec řeči. Ještě závažnější jest, že iniciativu nebo spolurozhodování v této věci si vyhrazuje ministerstvo financí. To jest zcela extrémní zasahování státní správy do obchodu. Na jedné straně se mluví a propaguje abstinence státu v obchodě a na druhé straně se považuje státní správa za kompetentní stanoviti obchodní podmínky, které přece vyžadují dokonalé znalosti trhu a naprosté ovládnutí mechaniky obchodu. Kartel může být pouze dobrovolný, neboť předpokládá objektivní potřebu regulace trhu, ale také subjektivní zodpovědnost jeho členů, kteří si musí uvědomiti, že kartel je pro ně výhodou a ne pouze újmou. Bude-li kartel bankéřský nucený a k tomu ještě dekretován ministerstvem financí, nepostačí revisní orgány Svazu na stíhání kartelních přestupků. A tu přicházíme k třetímu oboru činnosti Svazu: činnosti revisní, která má být kontrolou řádného, solidního vedení podniku. Ovšem činnost tato, jako u jiných svazů, nese v sobě nedostatek, že nebude vždy naprosto spolehlivá, poněvadž bude kusá, když bude revidován pouze podnik sám a nikoliv též podniky, které financuje. Proto bude mít revisní činnost úkol nejen výhradně kontrolní, jako spíše výchovný. Podotýkám, že potřeba kontroly a vzájemné podpory se projevila již dříve v Americe, ovšem na podkladě zase dobrovolném, a znamenala relativně značné úspěchy. Dobrovolnost je tu zase projevem vyšší úrovně stavu.

Osnova rozvrhuje bankéřské podniky na několik kategorií (bankovních domů, bankéřských závodů, bankéřů, komisionářských obchodů s cennými papíry, směnárů, obchodů cennými papíry na splátky) a odůvodňuje to tím, že chce tak učiniti přítrž klamání a šálení veřejnosti užíváním honosného firemního názvu. Tendence tato je zcela oprávněná, poněvadž pojem bankéřského podniku zahrnuje v sobě podniky velikostí příliš odlišných, aby se daly směstnati pod jeden pojem bez uvádění veřejnosti v omyl. Také stanovisko osnovy, že označení »banka« má zůstatí vyhrazeno akciovým bankám, jest správné, poněvadž pod pojmem »banka« veřejnost si představuje vždy větší útvar společenský, který svou kapitálovou silou i zvláštní strukturou poskytuje větší garancie, než malé bankéřské podniky, které přes to své provozovny názvem »banka« často označovaly. Označení »národní banka« vyhrazeno bylo pak Národní bance československé. Toto ustanovení a některá další dostala se do osnovy jaksi příležitostně, neboť to jsou jakési doplňky, které mají napravití opomenutí zákonů dřívějších anebo je mají doplniti tam, kde určitá závada byla teprve domyšlena do všech důsledků. Příkladem toho je také ustanovení, podle něhož povinné členství v »Jednotě«, revisním a důvěrnickém sdružení podle §u 28 zák. č. 239/24 dosud podle tohoto zákona omezené na společnosti akciové a společnosti s ručením obmezeným, oprávněné vydávati vkladní knížky (listy), rozšiřuje se také na akciové banky a společnosti s r. o., které tohoto oprávnění nemají.

Byly naznačeny intence návrhu a jeho hlavní zásady — a to formou snad až příliš někdy zhuštěnou. Nelze popřítí, že bezprostřední podnět k tomuto návrhu vyšel z pocitu potřeby ochrany v době, kdy bankovní podniky se hroutily pod tlakem krise. Z tohoto psychologického momentu vyplývá též vedlejší, nepřiznaný účel navrhovaného zákona uklidniti veřejnost a vrátiti jí pocit bezpečnosti (stejnou tendenci a v daleko větší míře měly i t. zv. zákony bankovní). Tato tendence svádí někdy k zbytečné říznosti, bylo by však stranické tvrditi, že také tento návrh do těchto extrémů upadá. Snad větší odstup jej od této chyby uchránil. Bylo by však nebezpečným omylem domnívati se, že skutečně zákon může dekretovati solidnost obchodnickou nebo prosperitu podnikatelskou. Krise ukázala, že to byla konjunktura, která svedla k lehkomyšlnostem ať už v zakládání podniků, ať už v uzavírání obchodů a poskytování úvěrů. A k tomu, odolati pokušení po snadném výdělku, nestačí jen zákon, který všechno možné zakazuje, nýbrž jest třeba zkušenosti a přesvědčení, že úspěch očekávaný nebo přechodný je preludem, je třeba prozíravosti, která předvídá obrat a dovede si uložití třeba trpkou rezervu. Zákon varuje, vychovává, zbraňuje, musí se omeziti tedy na vliv nepřímý, nemůže však působiti pozitivně. Předpokladem zdravého a odolného organismu hospodářského je přesvědčení o nutnosti solidnosti a opatrnosti, k němuž musí tento organismus dojíti sám vlastními chybami a

zkušenostmi. Zákon může k tomu napomáhati, ale nikdy ne donutiti.

Městské právo skladu a cesty.

Studie k dějinám obchodu.

Dr. Jan P r o c h á z k a (Praha).

(Dokončení).

Císař Ferdinand I. potvrdiv r. 1546 městská privilegia udělená Karlem IV. stanovil na jich přestoupení pokutu 20 hřiven stříbra do komory královské. Rudolf II. vyhradiv pro dovoz soli z Hor. Rakous do Čech cestu přes Č. Budějovice ustanovil, že ti, kdož se solí budou přistiženi na vedlejších cestách, mají býti i s nákladem zavřeni ve městě a jemu oznámení k patřičnému potrestání. Z trestu měla pak $\frac{1}{2}$ připadnouti udavači a $\frac{1}{2}$ král. komoře. V recesu Ferdinanda III. z 25. IX. 1646 o svobodných fúrách soli pro Třeboň se stanoví na přestoupení pokuta 50 hřiven zlata, z čehož $\frac{1}{2}$ měli si ponechati budějovičtí, $\frac{1}{2}$ král. komora. Stejná pokuta a kvoty podílníků jsou stanoveny i v privilegiu císař. Leopolda z 6. IV. 1667.

Právo použití donucovacích prostředků proti kupcům a formanům, kteří by nešetřili městských privilegií, bylo městu propůjčeno již Karlem IV. r. 1358. Avšak přece mocní Rožmberkové prosadili pro svá města několik výjimek z českobudějovického práva skladu.

Výjimky takové uznány byly ve prospěch Třeboně a Trhových Svin. Č. Budějovice žalovaly r. 1463 Jiřímu Poděbradskému, že lidé pana Jana z Rožmberka jezdí se solí z Cáhlova jinudy než Č. Budějovicemi. Tento pak se hájil, že jeho lidé k ničemu jinému zavázání nejsou a podařilo se mu prokázati, že podle obdarování čes. králi jeho lidé z Třeboně vozili z Cáhlova dosud svobodně 2 vozy soli týdně a lidé ze Svin 1 vůz. Král Jiří jim tedy tyto svobody potvrdil a ještě rozšířil v ten způsob, že Třebonští i Svinečtí mohli napříště voziti po 3 vozech týdně. Byli však zavázáni vždy se budějovickým ohlásiti, aby snad jiní na jejich jméno podloudu neprojžděli a mimo to směli přivezenou sůl jen doma prodávati a dále ji nesměli rozšiřovati. Jako kompensaci dostali budějovičtí osvobození od cel a mýt v Soběslavi a Veselí²⁹⁾.

Další výjimkou co do zboží byly ryby z treboňského panství. R. 1667 stěžoval si vrch. hejtman tohoto panství, že v poslední době si budějovičtí proti Třeboni a i. hraničícím panstvím práva osobují. Mezi jiným prý probásili, že buquoyští

²⁹⁾ Již dříve byli osvobozeni od mýt v Netolicích, Vodňanech, Týně n. Vlt., Chvalšínách, Budějovicích, Lišově a Trhových Svinech. — J. Čelakovský: I. c. č. 312.